

ПРОСПЕР МЕРИМЕ ТАМАНГО

Превод от френски: Огнян Бранков, 1979

chitanka.info

Капитан Лъоду беше добър моряк. Бе започнал като прост матрос, после бе станал помощник-кормчия. В Трафалгарската битка^[1] отломък от мачта раздробил лявата му ръка; ампутираха я, а него уволниха с добри атестации. Спокойният живот не беше по вкуса му и щом му се удаде случай да потегли отново на плаване, той постъпи като помощник-капитан на борда на един пиратски кораб. Парите, припечелени от няколко плячки, му позволиха да си купи книги и да изучи теорията на мореплаването, което вече познаваше отлично от практиката. След време стана капитан на триоръдиен пиратски люгер^[2] с шестдесет души екипаж. Моряците от бреговите катери край Джърси^[3] още помнят подвизите му. Мирът^[4] го умърлуши: по време на войната той бе натрупал известно състояние, което се надяваше да увеличи за сметка на англичаните. Обстоятелствата го принудиха да предложи услугите си на мирни търговци и понеже беше известен като решителен човек, веднага му повериха кораб. Когато търговията с роби бе забранена и всеки, който се занимаваше с нея, трябваше не само да умее да приспива бдителността на френските митничари, нещо не особено трудно, но и да се изплъзва от английските крайцери — а това бе най-рискованото, капитан Лъоду стана незаменим човек за търговците на „абаносово дърво“^[5].

За разлика от повечето моряци, поминували дълго време на низши служби, у него липсваше оня дълбок ужас пред нововъведенията и онзи дух на консерватизъм, от който те трудно могат да се избавят, даже и да минат на по-високи длъжности. Напротив, капитан Лъоду пръв бе препоръчал на своя корабовладелец внедряването на железни каси за съхранение на водата. На неговия кораб белезниците и веригите, с които са снабдени съдовете за превозване на негри, бяха изработени по нова система и грижливо лакирани, за да не ръждясват. Но той най-много се прочу сред търговците на негри с един бриг^[6], предназначен за превозване на роби, който бе построен под негово лично ръководство: лек платноход, тесен и дълъг като военен кораб, годен обаче да побере голям брой негри. Нарече го „Надежда“. Той поръча пространствата между палубите, и без това тесни и вдадени навътре, да се направят само три фута и четири дюйма високи, като твърдеше, че този размер позволява на робите със среден ръст да седят удобно; а защо им е изобщо да стават?

— В колониите — заявяваше Льоду — те предостатъчно ще се настоят прави.

Негрите, разположени в две успоредни редици и с опрян о стените гръб, оставяха между протегнатите си крака празно пространство, което при всички други кораби за роби служи само за минаване. Льоду намисли да запълни и това място с негри, легнали напреко на другите. По този начин неговият кораб побираше десетина негри повече от всеки друг кораб със същия тонаж. Впрочем можеше да се поберат и повече; но трябва да сме човечни и да оставим на негъра поне пет фута дължина и два на ширина, че да има къде да се разкърши по време на пътуването, ако то продължи шест или повече седмици: „Защото — думаше Льоду на своя корабовладелец, за да оправдае тази своя хуманна мярка, — в крайна сметка и негрите са хора като белите.“

Един петъчен ден, както по-късно изтъкнаха суеверните хора, „Надежда“ потегли от Нант. Инспекторите, които най-строго огледаха брига, не откриха шестте големи сандъка, пълни с вериги и белезници, а също и с тези жезла, наречени кой знае защо тояги на справедливостта. Те не се изненадаха и от огромните запаси вода, които носеше „Надежда“, макар че, според документите, тя отиваше само до Сенегал, за да търгува с дървен материал и слонова кост. Наистина пътуването не трая дълго, ала в края на краищата от много глава не боли. Ами ако ги изненада безветрие, какво биха правили хората без вода?

И така „Надежда“ потегли един петъчен ден, добре запасена и снабдена с всичко необходимо. Може би Льоду би предпочел да има по-яки мачти; във всеки случай, докато командуваше кораба, те не му създаваха главоболия. Пътуването мина благополучно и бързо стигнаха африканския бряг. Хвърлиха котва в река Жуал (ако не се лъжа) в момент, когато английските крайцери не охраняваха зорко тази част на брега. Местните търговски посредници веднага се качиха на борда. Корабът беше пристигнал в много удачно време; Таманго, прославен воин и продавач на хора, току-що бе довел на брега голям брой роби и ги продаваше евтино, като човек, който познава силата и възможностите си да достави нова стока, щом едната партида се разпродаде.

Капитан Лъоду нареди да го откарат на брега и се отправи на посещение при Таманго. Намери го в набързо построената за него сламена колиба, в компанията на двете му жени, няколко посредника и надзиратели на роби. За срещата с белия капитан Таманго се беше наконтил. Бе облякъл стар син мундир с още запазени ефрейторски нашивки; но на всяко рамо висяха по два златни еполета, закрепени на едно и също копче, които се мятаха отпред и отзад. Понеже нямаше риза, а куртката бе възкъса за огромния му ръст, между белите й ревери и гащетата от гвинейска тъкан се виждаше голяма ивица черна кожа, която приличаше на широк колан. На хълбока му висеше голяма кавалерийска сабя, вързана на кръста с въже, а в ръка държеше великолепна двуцевна пушка, английска марка. Така стъкмен, африканският вожд мислеше, че надминава по елегантност и най-изисканото парижко или лондонско конте.

Капитан Лъоду го измерва мълчаливо няколко минути, докато Таманго, изпъчен като гренадир на парад пред чуждестранен генерал, се радваше на впечатлението, което смяташе, че произвежда върху белия капитан. След като го прецени с око на познавач, Лъоду се обърна към помощника си и му рече:

— Тоя юначага бих го продал в Мартиника поне за хиляда екю, стига да го закарам здрав и читав.

Насядаха. И един матрос, който знаеше малко езика на уолоф^[7], се зае да превежда. След като размениха първите любезности, един юнга донесе кошница с бутилки ракия; пиха и за да предразположи Таманго, капитанът му подари красив рог за барут, украсен с релефен образ на Наполеон. Подаръкът бе приет със съответната признателност. После излязоха от колибата, седнаха на сянка пред бутилките ракия и Таманго даде знак да докарат робите, предназначени за продан.

Пристъпи дълга върволица хора, превити от умора и ужас; вратовете им бяха впримчени в чаталест прът, дълъг над шест фута, като краищата на чатала бяха съединени на тила с дървена пръчка. Трябва ли да потеглят, водачът взема на рамото си пръта на първия роб, той пък взема вилата на човека зад него; вторият носи чатала на третия роб и така нататък. Трябва ли да спрат, водачът на редицата забива острия край на дръжката на чатала в земята и цялата върволица

застава на място. Естествено, че когато човек мъкне на врата си шестфутов дълъг прът, не може и да мисли за бягство.

При всеки роб от мъжки или женски пол, който минеше пред него, капитанът свиваше рамене и намираше, че мъжете са хилави, а жените — прекалено стари или прекалено млади, и се оплакваше от израждането на черната раса:

— Мизерна работа — казваше той. — Друго си беше едно време. Жените бяха високи пет фута и шест дюйма, а четирима мъжаги можеха сами да завъртят кабестана^[8] на една фрегата и да вдигнат главната котва.

Но както критикуваше, той същевременно подбираще най-яките и най-хубавите негри. За тях щеше да заплати по обикновените цени; ала за останалите искаше голямо намаление. Таманго от своя страна защищаваше интересите си, хвалеше стоката, изтъкваше, че мъжете намаляват, а търговията с роби става все по-рискована. В заключение той назова не знам каква цена за робите, които белият капитан избра, за да ги натовари на кораба си.

Щом преводачът преведе на френски предложението на Таманго, Льоду едва не падна на гърба си от изненада и възмущение; после започна да сипе някакви ужасни проклетия и се надигна с такъв вид, сякаш искаше да прекрати всякакъв пазарлък с този неразумен човек. Таманго го задържа; едва успя да го придума да седне отново. Отпушиха нова бутилка и възобновиха преговорите. Сега пък негърът намери предложенията на белия неприемливи и безумни. Разкрещяха се, спориха дълго време, изпиха страшно много ракия; но тя повлия различно върху двете договарящи се страни. Колкото повече пиеше французинът, толкова повече смъкваше от цената; а колкото повече пиеше африканецът, толкова повече отстъпваше от претенциите си. Тъй че когато изпразниха съдържанието на кошницата, постигнаха споразумение. За сто и шестдесет роби бяха дадени долнокачествени басми, барут, кремък, три бурета ракия и петдесет стари, поправени на бърза ръка пушки. За да скрепи договора, капитанът удари длан в дланта на негъра, вече почти мъртво пиян, и робите бяха предадени веднага на френските моряци, които побързаха да им снемат дървените чатали и им сложиха железни вериги и белезници, доказателство за превъзходството на европейската цивилизация.

Все пак оставаха още тридесетина роби — деца, старци и недъгави жени. Корабът беше пълен.

Таманго, който не знаеше какво да прави с тази паплач, предложи на капитана да му я продаде срещу една бутилка ракия парчето. Предложението беше съблазнително. Льоду си спомни, че на едно представление на „Сицилианска вечерня“^[9] в Нант бе видял неколцина доста едри и пълни люде да влизат във вече претъпкания салон и въпреки това успяваха да си намерят място за сядане, благодарение свиваемостта на човешкото тяло. Той избра двадесет по-свестни от останалите тридесет роби.

Тогава Таманго поиска само по една чаша ракия за всеки от останалите десет. Льоду се сети, че децата заемат само по половин място в обществения превоз, като плащат и половината от стойността на билета. Взе три деца, но заяви, че не желае да се обременява с нито един негър повече. Като видя, че на плещите му остават още седем роби, Таманго грабна пушката си и се прицели в първата жена, която му попадна пред очите; тя беше майката на трите деца.

— Купувай я — каза той на белия, — или я убивам; чашка ракия, или ще стрелям.

— По дяволите, за какво ми е? — отвърна Льоду.

Таманго стреля и робинята падна мъртва на земята.

— Следващият! — кресна Таманго и се прицели в един грохнал старец. — Чашка ракия, или...

Едната от жените на Таманго блъсна ръката му и той не уцели. Тя бе познала в лицето на стареца, когото мъжът ѝ щеше да застреля, един „гирио“ или магьосник, който ѝ бе предрекъл, че ще стане царкиня.

Таманго, освирепял от изпитата ракия, като видя, че се противопоставят на волята му, не можеше повече да се владее. Той удари грубо жена си с приклада на пушката; после се обърна към Льоду:

— На — викна, — подарявам ти тази жена.

Тя беше красива. Льоду я изгледа с усмивка, после я хвана за ръката:

— Все ще я сместя някъде — каза той.

Преводачът бе милозлив човек; даде на Таманго една картонена табакера в замяна на останалите шест роби. Освободи ги от чаталите и

ги пусна да вървят, където щат. Те тутакси се пръснаха на всички посоки, без да знаят как ще стигнат родното си място, отстоящо на двеста левги от брега.

В това време капитанът се сбогува с Таманго и се зае да натовари колкото може по-скоро стоката си. Беше неразумно да се бавят в реката; крайцерите можеха да се появят и затова Льоду искаше да потеглят още на другия ден. А Таманго се изтегна в тревата на сянка и заспа, за да изтрезнее.

Когато се събуди, корабът бе вдигнал платна и се носеше по течението на реката. Все още замаян от вчерашното пиянство, Таманго потърси жена си Айше. Казаха му, че тя имала нещастieto да му противостои и той я подарил на белия капитан, който я отвел на борда. При това известие слисаният Таманго се заудря по главата, после грабна пушката си и понеже реката правеше много завои, преди да се влее в морето, хукна по най-прекия път към едно малко заливче, на половин левга от устието. Надяваше се, че там ще намери лодка и ще успее да настигне брига, който неминуемо щеше да се забави поради лъкатушенето на реката. И не се излъга: успя да се метне в една лодка и да настигне търговеца на роби.

Като го видя, Льоду се изненада, ала учудването му беше още по-голямо, когато чу, че иска жена си.

— Подарък не се връща — рече той и му обърна гръб.

Негърът настоя, предложи му да върне част от нещата, които бе получил в замяна на робите. Капитанът се изсмя, каза, че Айше е много добра жена и смята да си я задържи. Тогава от очите на клетия Таманго рукохна потоци сълзи и той започна да вие така сърцераздирателно, сякаш жив го деряха. Той ту се тръскаше по палубата и зовеше скъпата си Айше, ту блъскаше глава в дъската, сякаш искаше да се убие. Все така невъзмутим капитанът му сочеше брега и му правеше знак, че е време да се пръждосва; но Таманго упорствуваше. Той стигна дотам, че предложи дори златните си еполети, пушката и сабята си. Всичко бе напразно.

По време на това пререкание помощник-капитанът на „Надежда“ пошушна на капитана:

— Тая нощ ни умряха трима роби; място има. Я да го вземем този юначага, той струва повече от тримата мъртви.

Льоду пресметна, че може да продаде Таманго поне за хиляда екю; че сегашното пътуване, което обещавахе да му излезе много доходно, навярно ще му е последното; и най-сетне, че е натрупал достатъчно състояние, та да захвърли вече търговията с роби, така че нямаше значение дали ще остави на гвинейския бряг добра или лоша слава. Впрочем брегът беше пуст и африканският вожд — изцяло в ръцете му. Трябваше само да му се отнеме някак си оръжието, защото трудно биха го заловили така, както е въоръжен. Затова Льоду му поиска пушката, уж да я разгледа и да прецени дали струва колкото хубавата Айше. Като вдигна ударника, той извади възпламенителя и незабелязано изсипа барута. От своя страна помощник-капитанът се зае със сабята; и понеже Таманго остана обезоръжен, двама яки моряци се нахвърлиха върху него, катурнаха го по гръб и захванаха да го връзват. Чернокожият героично се съпротивяваше. Съвзел се от първоначалната изненада, той дълго време се бори с двамата моряци въпреки неизгодното си положение. Благодарение на чудовищната си сила успя да се изправи на крака. С един юмручен удар повали човека, който го държеше за яката; остави парче от дрехата си в ръцете на другия моряк и разярен се спусна към помощник-капитана, за да изтръгне сабята си от ръцете му. Оня го халоса по главата и му нанесе широка, но недълбока рана. Таманго падна повторно. Веднага му вързаха здраво ръцете и краката. Докато се съпротивяваше, той издаваше бесни викове и се мяташе като глиган, хванат в капан; ала щом разбра, че всичко е безполезно, затвори очи и замря. Само тежкото му и учестено дишане издаваше, че е още жив.

— Дявол да го вземе! — провикна се капитан Льоду. — Сега негрите, които ни продаде, ще се посмеят до насита, като видят и него роб като тях. Сега ще разберат, че наистина има провидение.

В това време кръвта на клетия Таманго изтичаше. Състрадателният преводач, който предния ден бе върнал свободата на шестимата роби, отиде при него, превърза го и му продума няколко утешителни слова. Какви точно, не знам. Негърът лежеше неподвижно като труп. Наложиха се двама моряци да го отнесат като денк на определеното за него място. Цели два дни отказваше да яде и пие; почти не отваряше очи. Събратята му по участ, доскоро негови пленници, го посрещнаха с тъпа изненада, когато го внесоха при тях. Но той все още им вдъхваше такъв страх, че нито един не дръзна да се

подиграе с нещастieto на този, който беше виновник за собственото им нещастие.

Благодарение на попятния вятър откъм сушата корабът бързо се отдалечаваше от африканския бряг. Небезпокояван от английските крайцери, капитанът само пресмяташе какви огромни печалби го очакваха в колониите, накъдето се отправяха. Неговото „абаносово дърво“ се превозваше без щети. Заразни болести нямаше. Единствено от жегата бяха умрели дванадесет негри, и то от най-хилавите; но това беше без значение.

За да не страда стоката му от изморителното пътуване, капитанът реши да извежда всеки ден робите на палубата. Разделиха нещастниците на три групи, които изкарваха за по един час, за да се надишат с чист въздух за целия ден. Част от екипажа, въоръжен до зъби, ги надзираше да не се бунтуват; впрочем от предвидливост не им сваляха напълно веригите. От време на време един моряк, който свиреше на цигулка, им изнасяше концерт. Беше любопитно да гледаш как черните им лица, извърнати към музиканта, постепенно губеха израза на тъпо отчаяние; те започваха да се смеят гърлено и да пляска с ръце, доколкото им позволяваха веригите. Раздвижването е полезно за здравето и ето защо едно от добродетелните хрумвания на капитан Льоду бе да кара често робите си да танцуват, както разтърпкват коне при продължителен превоз по море.

— Хайде, деца мои, потанцувайте, повеселете се — гръмогласно подканваше капитанът и плющеше с дългия си коларски камшик.

И нещастните негри начаса започваха да скачат и танцуват.

Известно време раната на Таманго не му позволи да излиза. Найсетне той се появи един ден на палубата, гордо вдигнал глава сред уплашената тълпа роби, и хвърли тъжен, но спокоен поглед към огромната морска шир, която заобикаляше кораба; после се излегна, или по-скоро се тръшна върху дъските на палубата, без дори да нагласи веригите си, че да му е по-удобно. Седнал на задната палуба, Льоду спокойно пушеше лула. До него стоеше Айше без вериги, облечена в изящна синя памучна рокля, обута в красиви пантофки от марокен и държеше поднос с напитки, готова да сервира. Явно бе, че изпълнява някакви особени функции при капитана. Един негър, който ненавиждаше Таманго, му направи знак да погледне нататък. Таманго се извърна, съзря я и нададе вик; после скочи стремително и изтича

към задната палуба, преди още застаналите на стража моряци да сварят да осуетят това нечувано нарушение на корабната дисциплина.

— Айше! — викна той с гръмотевичен глас и Айше ужасено изпищя. — Да не мислиш, че в страната на белите няма Мама Жюмбо?

В този момент моряците го догониха с вдигнати тояги, но Таманго, скръстил ръце, се връщаше спокойно и с безразличен вид на мястото си, докато обляната в сълзи Айше стоеше сякаш вкаменена от тези загадъчни думи.

Преводачът обясни какво ужасно значение имаше названието Мама Жюмбо, чието произнасяне само предизвиква такъв страх.

— Това е таласъмът на негрите — каза той. — Ако някой мъж се бои жена му да не върши онова, което много жени във Франция, пък и в Африка вършат, той я заплашва с Мама Жюмбо. Аз лично съм виждал страшилището и схванах хитрината; но тия негри... каквито са си простички, нищо не разбират. Представете си, една вечер жените му устройха танци — *фолгар*^[10], както го викат на техния език, когато изведнъж от съседната гъста и много тъмна горичка се дочу странна музика, без да се вижда кой свири — музикантите бяха скрити зад дърветата. Свиреха на тръстикови флейти, там-там, *балафо*^[11] и китари, направени от разрязани наполовина кратуни: музиката беше тъй пъклена, че и дяволът би се уплашил. Щом чуха тази мелодия, жените се разтрепераха; понечиха да избягат, защото знаеха какво ги очаква, но мъжете ги възпряха. Изведнъж от горичката излиза гигантска бяла фигура, висока като нашата брамстенга, с глава като котел, очи, огромни като отвора за главната котва, и с огнена демонска паст. Това нещо пристъпва бавно, бавно и спира на половин кабелт^[12] от горичката. Жените се разкрещават;

— Мама Жюмбо, Мама Жюмбо!

Деряха си гърлата като продавачки на стриди. Тогава мъжете им викат:

— Хайде, пършивки, казвайте бързо чиста ли ви е работата; излъжете ли, хей го Мама Жюмбо, живи ще ви изяде!

Някои по-наивнички си признаха и тогава падна такъв пердах, та чак пушек се вдигна.

— А що представляваше тази бяла фигура, тоя Мама Жюмбо? — запита капитанът.

— Що ли? Шегобиец някой; увил се в бял чаршаф и за глава забучил на дълъг прът една издълбана тиква, а вътре запалена свещ. В това е и цялата хитрина; не ти трябва много акъл, за да подплашиш негъра. Впрочем идеята за Мама Жюмбо е доста сполучлива и няма да е лошо, ако и жена ми вярва в него.

— Ако питаш за моята — каза Лъоду, — хич не я е страх от Мама Жюмбо, ама се страхува от дървения господ — тя сама си знае как ще я разкрася, ако ѝ текне да ме измами. Ние от рода Лъоду не си поплюваме и макар че имам само една ръка, тя здраво върти камшика. А колкото до оня негодник, дето плещи за Мама Жюмбо, кажете му да се държи прилично и да не плаши малката, защото така ще му нашаря гърбината, че кожата му ще почервене като ростбиф.

След тези думи капитанът отиде в каютата си, повика Айше и се опита да я утеши: но нито ласките, нито ударите — в крайна сметка човек губи търпение — успяха да успокоят хубавата негърка; потоци сълзи се лееха от очите ѝ. Капитанът се качи отново на палубата в лошо настроение и се скара на дежурния офицер за командите, които той тъкмо даваше на кормчията.

През нощта, когато почти целият екипаж спеше дълбоко, дежурните чуха отначало тягостна, тържествена, злокобна песен, която долиташе от трюма, после страхотния писък на жена. Малко след това из целия кораб се разнесе грубият глас на Лъоду, който ругаеше и заплашваше, и плющенето на ужасния му камшик. Миг по-късно всичко потъна в тишина. На другия ден Таманго се появи на палубата е насинено лице, но с прежния горд и решителен вид.

Щом го забеляза, Айше скокна от мястото си до капитана и бързо изтича към Таманго, коленичи пред него и му каза с пълен с отчаяние глас:

— Прости ми, Таманго, прости ми!

Таманго я гледа втренчено цяла минута и после, като видя, че преводачът е далеч, каза:

— Пила.

И се излегна върху палубата с гръб към Айше. Капитанът ѝ се скара строго, зашлеви ѝ няколко шамара и ѝ забрани да говори с бившия си съпруг; но съвсем не подозираше смисъла на кратките думи, които двамата си размениха, и не зададе въпрос по този повод.

Затворен с останалите роби, Таманго ги подстрекаваше денонощно с общи усилия да си възвърнат свободата. Говореше им колко малобройни са белите моряци, обръщаше им внимание на непрекъснатото растящото нехайство на пазачите; после с недомлъвки ги уверяваше, че ще съумее да ги върне в отечеството им, перчеше се с познанията си в магическото изкуство, пред което черните се прекланят, и заплашваше с отмъщението на дявола тези, които се побоят да му помогнат в неговото начинание. В речите си той говореше изключително на езика на пелите, с който повечето роби си служеха, но преводачът не разбираше. Славата му на оратор, страхът от него, който държеше робите в подчинение и покорство, великолепно подпомогнаха красноречието му и черните настояха да определи деня на тяхното освобождение, преди той сам да беше в състояние да осъществи замислите си. Отговаряше неопределено на съзаклятниците, че още не е настъпило времето и че дяволът, който му се явявал насън, още не го е предупредил, но те трябва да бъдат готови при първия сигнал. В същото време Таманго не изпускаше случай да изпитва бдителността на пазачите. Веднъж един моряк бе оставил пушката си опряна на бруса и с интерес наблюдаваше стадо летящи риби, които следваха кораба; Таманго взе пушката и започна да я върти в ръцете си, имитирайки изкълчено движенията, които моряците правеха по време на упражнения. След миг му издърпаха пушката от ръцете, но той разбра, че би могъл да вземе някое оръжие, без веднага да събуди подозрение, и че когато дойде време да си послужи с него, онзи, който посмее да му го изтръгне от ръцете, трябва да бъде някой голям смелчага.

Един ден Айше му подхвърли парче сухар и му направи някакъв знак, който единствено той разбра. В сухара имаше малка пилчка: от този инструмент зависеше успеха на заговора. Таманго не показва веднага пилата на другарите си, но когато настъпи нощта, той зашепна неразбираеми слова, които съпровождаше с тайнствени жестове. Постепенно се възбуди и започна да надава крясъци. Ако човек се вслушваше в разнообразните интонации на гласа му, би си рекъл, че Таманго води оживен разговор с някакво невидимо същество. Всички роби трепереха и не се съмняваха, че в този миг дяволът е сред тях. Таманго прекъсна този спектакъл, като нададе тържествуващ вик.

— Братя — провикна се той, — духът, когото призовах със заклинания, ми даде най-сетне обещаното и аз сега държа в ръцете си оръдието за нашето освобождение. Сега не ви трябва друго, освен малко смелост, за да бъдете свободни.

Той накара съседите си да пипнат пилата и хитростта му, колкото, и проста да беше, успя да заблуди още по-простите хора.

Най-после след дълго очакване настъпи великият ден на отмъщението и освобождението. Заговорниците, положили тържествена клетва, съставиха със същата тържественост на едно обсъждане и плана за действие. Най-решителните, начело с Таманго, изкачат ли се на палубата, трябваше да отнемат оръжието на пазачите си; друга група щеше да отиде в каютата на капитана, за да вземе пушките, които се намираха там. Нападението трябваше да започнат онези, които до уреченото време смогнат да изпият веригите си; но въпреки упоритата работа в продължение на много ноци, болшинството роби не бяха готови да вземат дейно участие в акцията. Затуй възложиха на трима по-яки негри да убият човека, който носеше в джоба си ключа за оковите, и веднага да отидат и освободят окованите си другари.

Този ден капитан Лъоду бе в чудесно настроение; противно на обичая си, той опрости наказанието на един юнга, който заслужаваше камшик; похвали дежурния офицер за маневрите му, заяви на екипажа, че е доволен и че в Мартиника, където скоро ще пристигнат, всеки ще получи награда. Моряците, въодушевени от примамливите обещания, взеха да си мислят за какво да похарчат парите. Те тъкмо си мечтаеха за вкусната ракия и цветнокожите туземки, когато изведоха Таманго и останалите съзаклятници на палубата.

Те се бяха погрижили да изпият оковите си така, че да не личи, и само с едно леко усилие да могат да ги счупят. При това те така гръмко дрънчаха с тях, сякаш веригите бяха двойно по-тежки. След като подишаха малко чист въздух, негрите се хванаха за ръце и почнаха да танцуват, а Таманго запя бойната песен на своето племе, която някога бе пял, преди да потегли на война. Скоро прекратиха танците и Таманго сякаш изтощен от умора се просна в краката на един моряк, който безгрижно се бе облегал на борда; останалите заговорници сториха същото. По този начин всеки моряк бе обкръжен от неколцина чернокожи.

Изведнъж Таманго, счупил скришом веригите си, надава пронизителен вик, който трябваше да послужи за сигнал, дръпва рязко за краката застаналия до него моряк, катурва го, стъпва върху корема му, изтръгва пушката му и застрелва с нея дежурния офицер. В същия миг дежурните моряци са нападнати, обезоръжени и посечени. От всички страни се надават бойни възгласи. Надзирателят, у когото са ключовете от оковите, пада между първите. Мигом тълпа негри залива палубата. Тези, които не успяват да намерят оръжие, изтръгват прътите на кабестана или грабват веслата на спасителните лодки. От този миг европейският екипаж бе загубен. При все това шепа матроси се съпротивяваха в задната част на палубата; ала им липсваше оръжие и решителност. Льоду все още бе жив и не бе загубил и капка от смелостта си. Като забеляза, че Таманго е душата на съзаклатието, той реши, че ако го убие, ще успее да се справи със съучастниците. Втурна се към него със сабя в ръка, като го предизвикваше гръмко. Таманго начаса се спусна срещу него. Държеше пушката за края на цевта и си служеше с нея като с боздуган. Двамата предводители се сблъскаха на тесния страничен проход, който води от носовата част към задната палуба. Таманго замахна първи. Белият ловко се отмести и избягна удара. Прикладът се стовари с трясък на палубата, строши се и от силния удар изхвъркна из ръцете на Таманго. Той остана беззащитен и със сатанинска усмивка Льоду замахна, за да го посече. Но Таманго бе пъргав като пантерите в джунглите на родината му. Той се хвърли към противника си и сграбчи ръката, която държеше сабята. Единият се опита да задържи оръжието, а другият — да му го отнеме. В тази ожесточена схватка и двамата се строполиха, като африканецът попадна отдолу. Без да губи присъствие на духа, Таманго обхвана с все сила противника си и така зверски го ухапа за гърлото, че бликна кръв като под зъби на лъв. Сабята падна от отмаляващата ръка на капитана. Таманго я грабна, после стана, нададе с окървавените си уста победоносен вик и с няколко удара довърши полумъртвия си неприятел.

Вече нямаше съмнение в победата. Малцината моряци, останали все още живи, се опитаха да просят милост от бунтовниците; но всички, дори и преводачът, който не им бе сторил никакво зло, бяха безмилостно изклани. Помощник-капитанът загина славно. Той се бе оттеглил към кърмата до едно от малките оръдия, които се зареждаха с

картеч и се въртяха на лафета си. С лявата си ръка насочи оръдието, а с дясната, стиснал сабята, така добре започна да се брани, че привлече маса негри. Тогава натисна спусъка и проправи сред тази гъста тълпа широка пътека, покрита с мъртви и агонизиращи. Миг след това бе разкъсан.

Когато трупът и на последния бял, накъсан и нарязан на парчета, бе хвърлен в морето, негрите, преситени от мъст, вдигнаха очи към корабните платна, които, постоянно надувани от свежия вятър, сякаш още се подчиняваха на белите потисници и отвеждаха победителите, въпреки триумфа им, към робство.

„Значи всичко бе напразно — помислиха печално те, — този голям плаващ идол на белите ще пожелае ли да ни върне в нашата страна, след като проляхме кръвта на повелителите му?“

Някои казаха, че Таманго ще съумее да го подчини на волята си. И тутакси започнаха да крецят и викат Таманго.

Той не бързаше да се покаже. Намериха го в каютата на кърмата: изправен, подпрял се с едната си ръка на окървавената капитанска сабя, а другата протегнал небрежно на жена си Айше, която, коленичила пред него, я целуваше. Радостта от победата не намаляваше мрачната тревога, която се излъчваше от цялата му поза. По-схватлив от другите, той по-добре чувствуваше затрудненото си положение.

Най-после се появи на горната палуба, привидно спокоен, но изпълнен със смут. Сред глъчката на тълпата стотина продрани гласове го заставиха да поеме управлението на кораба и той с бавни крачки се приближи до кормилото, сякаш искаше да отсрочи момента, в който щеше да установи за себе си и за останалите пределите на властта си.

Всички негри, даже и най-простите, бяха разбрали какво голямо въздействие върху движението на кораба оказва едно колело и кутията срещу него; но за тях в този механизъм имаше някакво голямо тайнство. Таманго дълго оглежда компаса, като движеше устни, сякаш чете знаците, изписани върху него; после сложи длан на челото си и прие замислената поза на човек, който пресмята нещо наум. Негрите го заобиколиха със зяпнали уста и с ококорени очи следяха неспокойно и най-малкия му жест. Най-сетне с онова смесено чувство на страх и увереност, присъщо на невежеството, той завъртя рязко колелото на кормилото.

Като благороден жребец, който се изправя на задните си крака, пришпорен от неблагоприятен ездач, прекрасният бриг „Надежда“ подскочи върху вълните при тази нечувана маневра, сякаш от силно възмущение искаше да се потопи заедно с невежия си капитан. Тъй като необходимото съотношение между посоката на платната и кормилото бе внезапно нарушено, корабът се наклони така рязко, сякаш потъваше. Дългите му рей^[13] заораха вълните. Доста негри изпопадаха; други бяха изхвърлени през борда. Скоро корабът се изправи гордо срещу водната стихия, сякаш още веднъж искаше да се пребори с гибелта. Вятърът се усили съвсем и изведнъж двете мачти се пречупиха със страхотен трясък на няколко фута от основата, паднаха и покриха палубата с трески като с тежка въжена мрежа.

Ужасените негри се разкрещяха и се спуснаха към люковете; но понеже вятърът не срещаше вече прегради, корабът се изправи и се заклатушка плавно по вълните. Тогава най куражлиите се върнаха на палубата и разчистиха отломките, които я покриваха. Таманго беше застинал, облакътен върху компаса, скрил лице в прегънатата си ръка. Айше стоеше до него, но не смееше да го заговори. Постепенно негрите се скупчиха около двамата; надигна се ропот, който скоро премина в буря от упреци и ругатни.

— Предател! Измамник! — викаха те. — Ти си виновен за нашите злочестия; ти ни продаде на белите, ти ни принуди да се разбунтуваме срещу тях! Ти ни се перчеше с уменията си и ти ни обеща да ни върнеш в родината. А ние, безумци, ти повярвахме. Ето че за малко всички щяхме да загинем, защото ти оскърби идола на белите.

Таманго гордо вдигна глава и негрите, които го заобикаляха, се отдръпнаха стреснати. Той взе две пушки, кимна на жена си да го последва, пресече тълпата, която му направи път, и се отправи към носа на кораба. Там издигна нещо като барикада от празни бурета и дъски; после се настани в това чудновато укрепление, откъдето заплашително стърчаха щиковите на двете му пушки. Оставиха го на мира. Едни от бунтовниците ридаеха; други, с вдигнати към небето ръце призоваваха своите богове и боговете на белите; трети, коленичили пред компаса, с благоговение следяха непрестанното му движение и го молеха да ги върне в родината им; а някои просто се тръшнаха на палубата, обзети от дълбоко отчаяние. И след тази

съкрушена гълпа, представете си още жени и деца, виещи от ужас, и двадесетина ранени, молещи за помощ, които никой не поглеждаше.

Изведнъж на горната палуба изскочи един негър със сияещо лице; той се провикна, че току-що е открил къде белите държат ракията си; веселото му държание свидетелствуваше, че вече я е опитал. Тази новина мигновено пресеква виковете на нещастниците. Те хукват към кантината и се наливат с напитки. Час по-късно вече скачаха и се кикотеха по палубата, сиреч вършеха всевъзможни безчинства, присъщи на скотското пиянство. Песните и танците им бяха съпроводени от стенанията и риданията на ранените. Така премина остатъкът на деня и цялата нощ.

Когато се събудиха сутринта, те отново изпаднаха в отчаяние. През нощта много от ранените бяха починали и корабът плуваше заобиколен от трупове. Морето бе развълнувано, а небето — облачно. Свикаха общ съвет. Някой чираци в магьосническото изкуство, които не бяха посмели да говорят пред Таманго за уменията си, един подир друг си предложиха услугите. Опитаха няколко могъщи заклинания. След всеки неуспешен опит отчаянието нарастваше. Тогава отново заговориха за Таманго, който още не бе излязъл от укреплението си. В крайна сметка той бе най-ученият измежду тях и само той можеше да ги извади от безизходното положение, в което бяха попаднали. Един старец отиде при него като парламентьор да му направи предложение за мир. Помоли го да дойде при тях и да каже тежката си дума; но непреклонен като Кориолан^[14], Таманго остана глух към молбите им. В суматохата през нощта той бе успял да се запаси със сухари и солено месо. Изглежда бе решил да се усамоти в убежището си.

Единствено оставаше ракията. Поне тя им помагаше да забравят и морето, и робството, и скорошната смърт. Можеха да спят, да сънуват Африка, гори от каучукови дървета, отворени сламени колиби, баобабни, чиято сянка може да заслони цяло село. Оргията от предния ден се повтори. Така изтекоха няколко дни. Крещяха, плачеха, скубеха си косите, после се натряскваха и заспиваха — така живеяха. Мнозина умряха от преливане; други се хвърлиха в морето или се прободоха с нож.

Една сутрин Таманго излезе от укреплението си и застана до парчето от главната мачта.

— Роби — поде той, — духът ми се яви насън и ми разкри по какъв начин да ви измъкна оттук и да ви върна в родината ви. Заслужавате да ви изоставя на произвола заради вашата неблагодарност; но ми е жал за жените и децата, които пищят. Прощавам ви, слушайте ме!

Всички негри склониха страхопочитателно глави и се скупчиха около него.

— Само белите — продължи Таманго — знаят магическите слова, с които раздвижват тези големи дървени къщи; но ние можем да направляваме накъдето искаме леките лодки, които приличат на лодките от нашата страна.

И той посочи мауната^[15] и другите лодки на кораба.

— Да ги натоварим с храна, да се качим в тях и да загребем по посока на вятъра; моят и ваш повелител ще го застави да духа към родината ни.

Повярвах му. Но това беше най-безумният план, който можеше да се измисли. Без да познават употребата на компаса и под непознато небе те щяха само да блуждаят напосоки. Таманго си въобразяваше, че ако гребат право пред себе си, ще достигнат в крайна сметка обитавана от чернокожи земя, защото негрите притежават всичката земя, а белите живеят на кораби. Това бе чувал от майка си.

Бързо приготвиха всичко за спускане във водата; ала само мауната и една малка лодка бяха в състояние да плават. А те бяха недостатъчни да поберат осемдесетимата още живи негри. Наложих се да изоставят всички ранени и болни. Повечето от тях поискаха да бъдат убити преди да тръгнат.

Двете лодки, прекомерно натоварени и спуснати с безкрайни усилия във водата, се отделиха от кораба и се залюшкаха по разбушуваното море, което всеки миг заплашваше да ги погълне. Първа се отдалечи малката лодка. Таманго и Айше се бяха настанили в мауната, която значително изоставаше, защото бе много по-тежка и по-натоварена. Все още се чуваха стенанията на неколцината нещастници, изоставени на кораба, когато една доста силна вълна преобърна мауната и я напълни с вода. Тя потъна за по-малко от минута. Гребците от малката лодка видяха злополуката и удвоиха усилията си от страх да не се наложи да приберат някои оцелели корабокрушенци. Повечето от тези, които бяха в мауната, се издавиха. Само двадесетина успяха да се

доберат до кораба. Между тях бяха Таманго и Айше. Когато слънцето залезе, те видяха как малката лодка изчезна зад хоризонта; но какво е станало с нея, не се знае.

Защо да отегчавам читателя с отблъскващото описание на мъките на глада? Върху едно тясно пространство приблизително двадесет души, ту тласкани от бурното море, ту изгаряни от лъчите на палещото слънце, си оспорват оскъдните остатъци от провизиите. Всяко късче сухар се изтръгва с бой и слабият умира не защото го убива силният, а защото го оставя да умре.

След няколко дни на борда на брига „Надежда“ останаха живи само Таманго и Айше.

Една нощ вълните бушуваха, вятърът духаше бясно и тъмнината бе тъй непрогледна, че от кърмата не се виждаше носът. Айше лежеше на един дюшек в капитанската каюта, а Таманго седеше в краката ѝ. И двамата отдавна не проговаряха.

— Таманго — проплака най-сетне Айше, — всички тези страдания са само заради мене...

— Аз не страдам — отвърна рязко той.

И хвърли върху дюшека до жена си парчето сухар, което му бе останало.

— Задръж го за себе си — промълви тя и полека бутна сухара. — Не съм гладна. Пък и защо ли да ям? Не е ли настъпил вече часът ми?

Таманго се изправи мълчаливо, качи се залитайки на палубата и седна до една строшена мачта. Обронил глава на гърди, той си тананикаше песента на своя род. Изведнъж през шума на вятъра и морето се дочу силен вик; проблесна светлина. Чуха се и други викове и един голям черен кораб профуча толкова близо, че рейте минаха над главата на Таманго. Видя само две лица, осветени от фенер, закачен на една мачта. Хората извикаха още веднъж и в следващия миг техният кораб, отнесен от вятъра, изчезна в мрака. Несъмнено вахтените бяха забелязали разбития кораб; но поради бурното море не можеха да завият. Миг по-късно Таманго зърна пламък на оръдие и чу грохот на експлозия; после видя втори пламък, но нищо не чу; накрая вече нищо не видя. На другия ден на хоризонта не се виждаше никакво платно. Таманго отново легна на дюшека и затвори очи. Същата нощ бе умряла жена му Айше.

Не знам колко време по-късно английската фрегата „Белон“ се натъкна на кораб без мачти, очевидно изоставен от екипажа си. С лодка отидоха до кораба и на борда му намериха една мъртва негърка и един толкова измършавял и изтощен негър, че приличаше на мумия. Той беше в несвяст, но животът все още тлееше в него. Лекарят стори всичко, положи много грижи и когато „Белон“ акостира в Кингстън^[16], Таманго беше съвършено здрав. Разпитаха го за историята му. Той разказа каквото знаеше. Плантасторите на острова настояха да бъде обесен като бунтовник; но губернаторът беше човечен, заинтересува се за него и намери, че негърът може да бъде оправдан, защото в крайна сметка бе използвал правото си на законна самоотбрана; пък и в края на краищата избитите от него хора бяха французи. С Таманго се отнесоха като към всички негри, взети от борда на някой конфискуван кораб, който превозва роби за продан. Върнаха му свободата, сиреч заставиха го да работи за правителството; ала му плащаха само шест су на ден и го хранеха. Беше много красив мъж. Командирът на седемдесет и пет полк го видя и го взе за чинелист в оркестъра на полка. Таманго научи малко английски, ала избягваше да разговаря. В замяна на това пиеше прекалено много ром и тафия^[17]. Умря в болницата от белодробно възпаление.

---

[1] На 21 октомври 1805 година английската ескадра под командването на адмирал Нелсън (загинал в този бой) разгроми в Гибралтарския пролив край нос Трафалгар френско-испанския флот. — Б.пр. ↑

[2] Неголям двумачтов платноход. ↑

[3] Остров в пролива Ламанш, принадлежащ на Англия. ↑

[4] Става дума за мира между Франция и Англия, сключен след събарянето на Наполеоновата империя (1815 година). — Б.пр. ↑

[5] Така се назовават сами търговците на негри. — Б.авт. ↑

[6] Двумачтов кораб. — Б.пр. ↑

[7] Едно от най-многобройните сенегалски племена. — Б.пр. ↑

[8] Кабестан или рудан — макара за котвената верига. — Б.пр. ↑

[9] Трагедия от френския поет Казимир Делавен (1793–1843), поставена през 1819 година. В нея се разказва за въстанието в Сицилия през 1282 година и имала голям успех пред зрителите от епохата на

Реформацията. По-късно по този сюжет Верди написва известната опера — Б.пр. ↑

[10] Фолгар (порт.) — увеселение. — Б.пр. ↑

[11] Балафо — ударен музикален инструмент, съставен от дванадесет парчета твърдо дърво, прикрепени на половинка изсушена катуна за резонанс. — Б.пр. ↑

[12] Морска мярка за разстояние, приблизително равна на 200 метра. — Б.пр. ↑

[13] Напречно дърво на мачтата. — Б.пр. ↑

[14] Римски военачалник, влязъл в конфликт с жителите на Рим и обсадил града начело на съседни вражески племена. Той отказвал да разговаря с посланиците на родния си град и само родната му майка, начело на делегация римски жени, го заставила да снесе обсадата. — Б.пр. ↑

[15] Мауна (ар.) или барка (хол.) — голяма корабна лодка, малък кораб. — Б.пр. ↑

[16] Най-големият пристанищен град в Ямайка. — Б.пр. ↑

[17] Алкохолно питие от захарна тръстика. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.